

Postquam Diaconus dixit Ite Missa est, veniat Sacerdos ante Altare, et osculando dicat :

Placeat tibi Sancta Trinitas obsequium servitutis meæ, et præsta, ut sacrificium, quod oculis tuæ majestatis obtuli, sit tibi placens, mihi que, et omnibus, pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Qui vivis, etc.

Finita Missa accedat ad Altare, et osculetur illud dicens.

Meritis, et intercessionibus Beatæ Mariæ semper Virginis, et istorum atque omnium sanctorum suorum misereatur nostri omnipotens Deus, qui vivit, etc.

Expletis omnibus, episcopus de altari ad sacrarium rediens cum diaconibus, et cæteris quibus voluerit, cantet hymnum trium Puerorum.

Benedicite omnia opera Domini Domino.

Laudate Dominum omnes gentes.

Laudate Dominum in sanctis ejus.

Postea.

Pater noster, qui es in caelis.

Et preces.

Consisteantur tibi Domine omnia opera tua; et sancti tui benedicant tibi.

Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

Exultent justi in conspectu Dei: et delectentur in lætitia.

Non nobis Domine non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

Sacerdotes tui Domine induantur justitia, et sancti tui exultent.

A Non intres in iudicium cum servis tuis Domine, Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Domine Deus virtutum converte nos: Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

Benedicat nos Dominus Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant cum omnes fines terræ.

Domine exaudi orationem meam; et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

B Deus, quem omnia opera benedicunt, quem cæli glorificant, quem Angelorum multitudo conlaudant, quæsumus te, ut sicut tres pueros de camino incendii, non solum illæsos, sed etiam in tuis laudibus conclamantes liberasti; ita nos peccatorum nexibus obvolutos, velut de voragine ignis eripias, ut dum te pari benedictione laudamus, criminumque flammæ, operumque carnalium incendia superantes, hymnum tibi debitum jure, meritoque reddamus. Per Dominum nostrum etc.

Alia.

Deus, qui tribus pueris mitigasti flammæ ignium concede propitius per intercessionem eorum, et merita omnium sanctorum tuorum, ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum atque tormentorum. Per Dominum, etc.

Alia.

Actiones nostras quæsumus Domine, aspirando præveni, et adjuvando prosequere, ut omnis oratio, et cuncta nostra operatio a te semper incipiat, et per te cuncta finiatur. Per, etc.

C *Explicit ordo de officio Missæ.*

FRAGMENTUM MISSÆ

Ab initio usque ad Evangelium, ad instar superioris variis precationibus interpolatæ.

Incipit Ordo qualiter Missa celebrari debeat. *In primis sacerdos dicit orationem ad calcandum se.*

Calcea Domine pedes meos in præparatione evangelii pacis, et protege me in velamento alarum tuarum.

Ad manus lavandas. Largire sensibus meis omnipotens Pater, ut sicut exterius abluuntur inquinamenta manuum, sic a te mudentur interius pollutiones mentis, et crescant in nobis sanctarum argumenta virtutum. Per Christum etc.

Ad mappam. Da Domine virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam immundam, ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire. Per Christum.

Ad amictum. Obumbra Domine caput meum umbraculo sanctæ fidei, et pelle a me nubila ignorantie.

Ad albam. Indue me Domine vestimento salutis,

(1) Ex loco citato verba cardinalis Bonæ hic sistimus: « Illud autem hoc loco non est prætermittendum, quod cum omnes Introitus ex psalmodum

et circumda me lorica fortitudinis.

Ad zonam. Domine accinge in me custodiam mentis meæ, ne ipsa mens infletur spiritu elationis. Amen.

Ad s'olam. Stola justitiæ circumda Domine cervicem meam, et ab omni corruptione peccati purifica mentem meam.

Ad casulam. Indue me Domine ornamento humilitatis, charitatis, et pacis, ut undique munitus virtutibus possim resistere vitiis, et hostibus mentis et corporis.

Ad manipulum. Da mihi Domine sensum rectum et vocem puram, ut implere possim laudem tuam. Amen.

Deinde cantet cum circumstantibus clericis hos psalmos, quam amabilia, id est Psal. LXXIII, qui sic incipit in versione Italica (1) et propria Romanæ

versibus ut plurimum compositi sint, Gregorius eorum auctor non eam Psalterii versionem secutus est, qua hodie omnes Ecclesiæ in divinis officiis

Ecclesie, de qua egimus lib. II, cap. 3. Benedixisti. Inclina Domine. Pater noster. Vers. Exurge Domine, adjuva nos. Fiat Domine misericordiatua super nos. Deus tu conversus vivificabis nos. Ostende nobis Domine misericordiam tuam. Non intres in iudicium cum servo tuo. Propitius esto Domine peccatis nostris. Domine exaudi orationem meam.

Oremus.

Aures tuæ pietatis mitissime Deus inclina precibus meis, et gratia S. Spiritus illumina cor meum, ut tuis mysteriis digne ministrare, teque æterna charitate diligere merear. Per Dominum nostrum etc.

Tum dicat apud se. Rogo te Deus Sabaoth altissime, Pater sancte, ut tunica castitatis digneris me accingere, et lumbos meos baltheo tui amoris ambrare, ac renes corporis mei igne charitatis exurere, quatenus pro peccatis meis te Dominum meum di-

utatur, sed veterem quæ ante S. Hieronymum in usu erat, et a sanctis Patribus Italia et Vulgata dicebatur: atque idem in Responsoriis, Tractibus, Offertoriis, et Communionibus exactissime observavit. Quæ res cum nonnihil habeat caliginis, breviter elucidanda est; plerique enim ignorant quæ fuerit ista versio, et ex quibus fontibus emanarit. Id vero ut clarius explicetur, paulo altius ejus initium repetendum est. Notum est omnibus vel mediocriter eruditis quantæ olim auctoritatis fuit ante et post Christi adventum septuaginta duorum Interpretum Græca ex Hebraico sermone translatio. Illa enim Judæi in synagogis utebantur, teste Tertulliano, qui de ea disserens cap. 18 Apologetici in fine ait, *sed et Judæi palam lectitant. Eadem usi sunt Hebræorum doctissimi Philo et Josephus, ut ex libris ipsorum liquet. Sed et apostoli ac fideles in exordio nascentis Ecclesiæ eam publice in ecclesiasticis conventibus legebant, ut Cyrillus Hierosolymitanus docet Catech. 4, in qua disserens de his interpretibus eorumque auctoritate: Hos, inquit, solos studiose meditare, quos et in Ecclesia secure tutoque recitamus. Multo prudentiores te erant apostoli, veteresque illi episcopi Ecclesiæ antistites, qui hos tradiderunt. Idem asserit Iræneus lib. III, cap. 25, dicens, postquam enarravit ipsorum Interpretum historiam: Apostoli consonant prædicitæ interpretationi, et interpretatio consonat apostolorum traditioni. Etenim Petrus et Joannes et Matthæus et Paulus et reliqui deinceps, et horum sectatores prophetica omnia ita annuntiaverunt, quemadmodum Seniorum interpretatio continet. Qua de causa apud Christianos in magna semper veneratione fuit. Sed cum postea scriptorum vitio corrupta fuerit, ut sancti Patres Justinus martyr in Dial. cum Triphone, Augustinus De civit. Dei lib. xv, cap. 13, et Hieronymus ep. 108, conqueruntur, eam primum Origenes, deinde Lucianus martyr, postmodum Hesyechius, ac denique Hieronymus a mendis expurgarunt. An vero Origenes prototypon viderit; quod Tertullianus loco citato Apologetici credidit suo tempore integrum Alexandria existisse; et quando illud interierit, incertum est; nec mei instituti aut otii est in hujus rei disquisitione immorari. Cum igitur Græca ista translatio tantæ apud omnes auctoritatis fuerit, omnes Latine versiones, quæ post Christi Domini in cælum ascensionem ac deinceps primis illis temporibus ante sanctum Hieronymum factæ sunt, non ex Hebræis fontibus immediate, sed ex Græco textu LXX expressæ sunt. Erant autem eæ versiones innumerabiles, quia ut scribit S. Augustinus lib. II, De doctr. Christ. cap. 11, quicumque sibi videbatur aliquantulum facultatis utriusque lingue Græcæ et Latine habere, ausus est novam*

igne possim intercedere, et astantis populi peccatorum veniam promereri, ac pacificas singulorum tibi hostias immolare. Me quoque indignum audacter ad te accedentem sinas perire, sed dignare me tua pietate mundare, lavare, ornare, tibi que idoneum et dignum ministrum efficere, leniter me ac benigne suscipere. Præsta mihi hoc omnipotens Pater per Unigenitum Filium tuum Dominum nostrum, qui tecum vivit, etc.

Fac me quæso omnipotens Deus ita justitia indui, ut in sanctorum tuorum merear exultatione lætari, quatenus emundatus ab omnibus sordibus peccatorum consortium adipiscat tibi placentium sacerdotum, meque tua misericordia a vitiis omnibus exuat, quem realus propriæ conscientie gravat. Per Christum. etc.

Deinde cum clerici inceperint Gloria post Intro- cedere interpretationem. Verum inter omnes illa præstantissima, et communiter ab ubique recepta fuit, quæ Itala dicebatur, teste ipso Augustino qui libro citato cap. 15 ait: *In ipsis interpretationibus Itala cæteris præferatur, nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ.* Cum autem Vulgata et Veteris nomine tempore S. Hieronymi hæc insignita fuerit, consequens est eam cæteris antiquiorem fuisse, majoremque inter alias auctoritatem habuisse. Dicta est etiam Romana, quia illam ab initio recepit Romana Ecclesia. Et fortassis hæc prima fuit ex Græco textu translatio ab aliquo apostolorum discipulo facta, et a primis Ecclesiæ fundatoribus visa et approbata, atque ab illis ad successores simul cum deposito fidei tradita, qua non solum sedes apostolica, quæ Latina versione nullo unquam tempore caruit; sed et reliquæ Occidentales Ecclesiæ utebantur: quamvis in eam aliquot mutationes irrepserint vel scriptorum audacia sive oscitantia, vel episcoporum licentia, qui quadam verba vel sententias ad suæ regionis idiotismos accommodarunt. Porro hujus versionis integrum corpus nullibi exstat, solumque Psalterium remansit cum canticis, quæ in divinis officiis recitantur. Sunt et aliquot ejus particulæ in expositionibus sanctorum Patrum. Cum enim versio S. Hieronymi, ut Isidorus scribit lib. VI Orig., cap. 3, cæteris melior et Hebraicæ veritatis magis consona æstimaretur, ac ideo cæperit in ecclesiis legi, in conciliis citari, in commentariis exponi, vetus illa, quasi jam minime necessaria esset, paulatim negligi cepit, donec tandem omnino interit, ac perpetua oblivione sepulta est. Suspicio autem id contigisse ducentis et amplius annis post Hieronymum; nam tempore Gregorii Magni utraque in usu erat, et vetus et nova, ut ipse in fine epistolæ dedicatoriæ expositionis in Job ad S. Leandrum episcopum indicat, ubi novam versionem, Hieronymi scilicet, se exponere dicit, et quando causa comprobationis exigit nunc novam, nunc veterem assumere: *Ut quia, inquit, sedes apostolica, cui auctore Deo præsidio, utraque utitur, mei quoque labor studii ex utraque fulciatur.* Solum autem Psalterium antiquissimæ illius versionis, quæ fidem Ecclesiæ nascentis in Occidentalibus regionibus nutriverat, deplorabile naufragium evasit, quia cum illo in decantandis divinis officiis uterentur fideles, ipsumque longo usu memoriæ mandassent, non potuit ab illis obtineri, ut novam translationem ediscerent, ac veterem, cui assueti erant, dimitterent. Hoc est illud Psalterium, cujus occasione ad ista digressus sum, ex quo Gregorius Introitus et reliqua excerpit quæ in suo Antiphonario continentur. »

itum, procedat antecedente cum diacono, et ante eum subdiacono cum libro evangelii, et ante subdiaconum acolytho cum thymiamate; ante quem duo alii acolythi procedunt cum candelabris et luminaribus, et sic ordinate exeant a Secretario cum Antiphona, Redime me et miserere mei, ut in ecclesiis benedicam te Deus Israel: et Psalmo Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: et ut pervenerint ante altare incipiant Psalmum cum Antiphona Introibo ad altare Dei. Psal., Judica me Deus et discerne causam meam, cum Gloria Patri, et repetitur Antiphona. Deinde inclinati faciant confessionem diacono stante ad dexteram sacerdotis cum Acolytho, et subdiaconus a sinistris teneat librum evangelii contra faciem ejus.

Sequitur confessio.

Confiteor Deo omnipotenti, et istis, et omnibus sanctis ejus, et vobis fratribus, quia ego miser peccavi nimis in lege Dei mei cogitatione, sermone, et opere, pollutione mentis et corporis, et in omnibus malis, quibus humana fragilitas contaminari potest, propterea precor vos, ut oretis pro me misero peccatore.

Precibus et meritis sanctæ Dei genitricis et Virginis Mariæ et omnium sanctorum suorum misereatur vobis omnipotens Dominus, et dimittat vobis omnia peccata vestra præterita, præsentia et futura: liberet vos ab omni malo, conservet vos in omni opere bono, et perducatur nos pariter Christus Filius Dei vivi in vitam æternam. Amen.

Indulgentiam et absolutionem et remissionem omnium peccatorum nostrorum, et spatium veræ penitentiae per intercessionem omnium sanctorum suorum tribuat nobis omnipotens, pius, et misericors Dominus. Amen.

Vers. Convertete nos Deus salutaris noster. *Resp.* Et averte iram tuam a nobis.

Dignare Domine die ista sine peccato nos custodire.

Fiat Domine misericordia tua super nos: quemadmodum speravimus in te,

Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

Aufer a nobis quæsumus Domine iniquitates nostras, ut ad Sancta Sanctorum puris mereamur mentibus introire. Exaudi quæsumus Domine supplicium preces, et consistentium tibi parce peccatis, ut pariter nobis indulgentiam tribuas benignus et pacem. Per Dominum, etc.

Quibus expletis subdiaconus apertum librum præbeat sacerdoti osculandum. Oscula o autem evangelio, quod eo die legendum est, dicat: Pax Christi, quam nobis per evangelium suum tradidit, conservet et confirmet corda nostra et corpora in vitam æternam. Amen. Et subdiaconus claudens librum ponat super altare in sinistro cornu. Cum vero inceperint in choro Kyrie eleison, acolythi deponant candelabra in pavi-

mento. Diaconus vero accipiat thuribulum de manu acolythi et accedens osculetur altare, quem subsequitur sacerdos, et inclinatus oret prius hujusmodi.

Ad te Plasmator meus, redemptor meus, salvator meus, ego miserrimus servus tuus ad te cordis devotione confugio. Tu quia pius es miserere mei et suscipe confessionem meam unica spes salutis meæ, Domine Deus meus. Nam gulæ, ebrietatis, et crapulæ vitiiis quotidie sine intermissione deservio, et delector. Fornicationis, pollutionis, et libidinis stercoreibus ab ipsa pene pueritia putrefactus sum: et omni spurcitia et immunditia libidinis intus exteriusque maculatus sum. Tristitia accedia, somnolentia, iracundia, concupiscentia, cupiditate, avaritia, invidia, malitia, odio, detractione, suspitione, simulatione, perjurio, falsitate, mendacio, negligentia, inobedientia, vana gloria, levitate, ac superbia perditus sum: et omni mala cogitatione, locutione, sive actione, atque omnibus malis et iniquitatibus extinctus sum. Sed tu qui justificas impios et vivificas mortuos, justifica me et resuscita me Domine Deus meus.

Deinde surgat et osculetur altare dicens: Omnipotens sempiternus Deus, qui me peccatorem sacris altaribus astare voluisti, et sancti nominis tui laudare potentiam, concede quæsumus per hujus sacramenti mysterium meorum mihi veniam peccatorum, ut tuæ majestati digne ministrare merear. Per, etc.

Et sic accepto thuribulo de manu diaconi faciat incensum super altare, et reddat etiam diacono porrigens ei osculum. Diaconus vero faciat incensum circum altare, et reversus odorem præbeat sacerdoti, redditoque thuribulo acolytho stet post sacerdotem, et subdiaconus retro post eum. Finitis in choro Kyrie eleison, si tempus fuerit, dicat sacerdos Gloria in excelsis Deo. Deinde versus ad populum, cum quo verti debet et diaconus dicat Dominus vobiscum et orationem. Qua dicta subdiaconus contra altare legat epistolam, quam dum incipit, sacerdos et diaconus sedeant in sedilibus suis ad dexteram partem altaris, juxta quos et subdiaconus post lectam epistolam sedeat. Deinde canatur Graduale, Alleluia, vel Tractus, seu Sequentia. Interim vero dicatur a sacerdote vel ministris istæ orationes.

Oratio.

Benignissime ac misericordissime, serenissime ac clementissime Deus, cui omnis angelica famulatur virtus, cuique quicquid sanctum et mundum est obsequitur, ante conspectum divinæ majestatis tuæ assisto reus, sacrosancti mysterii usurpator satis indignus: quin et invocare sanctum ac venerabile nomen tuum non sum idoneus, quippe qui sum innumerabilibus criminibus prægravatus, superbia-inflatus, cenodoxia turgidus, invidia demolitus, acedia anxius, libidine fracidus, lascivia dissolutus, iracundia stimulatus, odio inveteratus, detractione perditus, protervia tumidus, ventris inglovie et gulæ appetitu immoderatus, fallacia repletus, im-

munditia sordidatus, amore sæculi nimis detentus, avaritia irretitus, jactantia elatus, hypocrisi subdulus, contentione pertinacissimus, discordia fraudulentus, susurratione promptissimus, rancore cordis et pusillanimitate affectatus, torpore ignavus, in jurando inconsideratus, scurrilitate assiduus, verbis otiosis et superfluis atque criminosis deditus, fornicatione tam spiritali quam corporali graviter pollutus, et in cunctis voluptatibus in quibus humana fragilitas labi potest miserrime præcipitatus; et in omnibus omnino vitiis atque criminibus, in quibus cogitando, loquendo et operando, peccari potest, coram examine æquitalis tuæ me graviter peccasse et reum esse recognosco et confiteor. Sed tu piissime et misericordissime Deus, ne intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis homo vivens, quippe qui est fœnum arescens, et corruptibilis caro, quotidieque ad non esse tendens omnino. Quis ergo potest mundum de immundo conceptum semine facere, nisi tu qui solus es Deus? Sicut enim pannus menstruatae, sic immundi sumus ante majestatem claritatis tuæ Domine. In tuo namque conspectu nec ipsi cœli sunt mundi, quanto magis nos creali in carne corruptibili, atque homines terreni et immundi? Quid enim digne offerat mortalis immortalis, corruptibilis incorruptibili mutabilis incommutabili? Sed ut hoc valeret fieri, incarnatus es pro nobis Fili Dei, mundus et incorruptibilis permanens sicut es. Sacramentum quoque corporis et sanguinis tui electis tuis tradidisti, quo efficeremur de immundis mundi, de peccatoribus sancti, de incostis casti, et de fœditate nîlidi et quo possemus ante majestatem gloriæ tuæ apparere præclari. Ergo tu Domine sacerdos summe, sanctificator et sanctificatio sacerdotii, miserere mihi homini peccatori, parce indigno sacerdoti, ignosce mysterii tui secreta tractanti, nec indignum misericordiæ tuæ iudices, quem pro aliis rogare permittis, et in quo testimonium boni operis non agnoscis, officium saltem creditæ non recuses dispensationis. Et fiat mihi hæc sacrosancti mysterii frequentatio omnium scelerum meorum indulta propitiatio, Salvator mundi. Qui vivis etc.

Alia oratio.

Deus misericordiæ, et veritas clementiam tuam suppliciter deprecor etc. *Exstat supra in missa Illyrici.*

Alia oratio.

Deus qui non mortem sed pœnitentiam desideras peccatorum. *Ut supra in missa Illyrici.*

SEQUITUR LITANIA.

Christe audi nos.

Pater de cœlis Deus miserere nobis.

Fili redemptor mundi Deus, miserere nobis.

Spiritus sancte Deus, miserere nobis.

Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis.

Sancte sanctorum Deus, miserere nobis.

Sancta Maria, ora pro nobis.

Sancta Dei genitrix,

ora.

A Sancta Mater Domini,
 Sancta Virgo Virginum.
 Sancta Regina cœlorum.
 Sancta Mater misericordiæ.
 Sancte Michael.
 Sancte Gabriel.
 Sancte Raphael.
 Omnes sancti Angeli et Archangeli.
 Sancte Joannes Baptista.
 Omnes sancti Patriarchæ et Prophetæ.
 Sancte Petre.
 Sancte Paule.
 Sancte Andrea.
 Sancte Jacobe.
 Sancte Joannes.
B Sancte Jacobe.
 Sancte Philippe.
 Sancte Bartholomæe.
 Sancte Matthæe.
 Omnes Sancti Apostoli et Evangelistæ.
 Sancte Dionysi.
 Sancte Stephane.
 Sancte Corneli.
 Sancte Cypriane.
 Sancte Sebastiane.
 Sancte Chrysante.
 Sancte Georgi.
 Sancte Aureli.
 Sancte Processo.
 Sancte Januari.
 Sancte Hermes.
C Sancte Vite.
 Sancte Mercuri.
 Sancte Cæsari.
 Sancte Pancrati.
 Sancte Adelberte.
 Sancte Cyriace.
 Sancte Evatici.
 Sancte Phocas.
 Sancti Joannes et Paule.
 Sancti Tiburti et Valeriane.
 Sancti Faustine et Jovila.
 Sancti Prime et Feliciane.
 Sancti Sergi et Bacche.
 Sancti Nazari et Celse.
 Sancti Felicissime et Agapite.
D Sancti Nicander et Marciane.
 Sancti Valentine et Hilari.
 Sancti Cirine et Maxime.
 Sancti Quadraginta Martyres.
 Sancte Fortunate cum sociis tuis.
 Omnes sancti Martyres.
 Sancte Gregori.
 Sancte Martine.
 Sancte Ambrosi.
 Sancte Pauline.
 Sancte Maxime.
 Sancte Felix.
 Sancte Nicolæe.

Sancte Remigi.
 Omnes sancti Pontifices et Confessores.
 Sancte Benedicte.
 Sancte Maure.
 Sancte Placide.
 Sancte Severine.
 Sancte Romane.
 Omnes sancti Monachi et Eremitæ.
 Sancta Scholastica.
 Sancta Cæcilia.
 Sancta Daria.
 Sancta Catharina.
 Omnes sanctæ Virgines.
 Omnes sancti et sanctæ Dei.
 Propitius esto, parce nobis Domine.
 Ab insidiis dæmonum libera nos Domine.
 A periculo mortis libera.
 Ab immundis cogitationibus.
 A dominatu omnium vitiorum.
 A cæcitate cordis.
 Ab omni malo.
 Peccatores, te rogamus, audi nos.
 Ut parcas nobis, te rog.
 Ut nobis spem certam dones.
 Ut fidem rectam tribuas.
 Ut charitatem perfectam conferas.
 Ut cunctorum in nobis vitiorum monstra mortifices.
 Ut omnium nos virtutum prærogativa vivifices.
 Ut nobis per incarnationem tuam introitum in sancta sanctorum pandas.
 Ut per hoc sacrosanctum mysterium animas et corpora nostra renoves.
 Ut per hoc conscientias nostras purifikes.
 Ut hoc terribile mysterium non sinas nobis fieri ad iudicium.
 Ut istud ineffabile sacramentum mundis manibus tractemus.
 Ut puris mentibus sumamus.
 Ut indulgentiam omnium peccatorum per hoc consequamur.
 Ut per hoc tibi semper inhærere valeamus.
 Ut per hoc et tu in nobis, et nos in te manere mereamur.
 Ut gratiam sancti Spiritus cordibus nostris infundere digneris.
 Ut cunctum populum Christianum pretiosissimo sanguine tuo redemptum conservare digneris.
 Ut locum pœnitentiæ nobis concedas.
 Pater noster. *Vers.* Convertito nos Deus salutaris noster.
 Dignare Domine die ista.
 Miserere nobis Domine.
 Fiat Domine misericordia tua super nos.
 Delicta juventutis meæ et ignorantias meas.
 Adjuva nos Deus salutaris noster.
 Non intres in iudicio cum servo tuo Domine.
 Domine non secundum peccata nostra facias nobis.

A Non nobis Domine, non nobis.
 Exurge Domine adjuva nos.
 Domine exaudi orationem meam.

Sequitur oratio.

Adjuva nos Domine Deus nostertuorum deprecatione sanctorum, ut omnium beatorum Angelorum, Archangelorum, cunctorumque spirituum supernorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Sacerdotum, Levitarum, Monachorum, Virginum, Viduarum, Innocentium, atque omnium fidelium tibi in cælo et in terra ministrantium, quorum hodie festa geruntur per universum mundum, eorum nos peccatores et indigni quod optamus et indigemus opportuno tempore sentiamus auxilium. Per te Jesu Christe, Salvator mundi. Qui vivis, etc.

Alia oratio.

Conscientia quidem trepida omnipotens Deus ad altare tuum accedo, sed in dimitto vereor de inobedientia condemnari. Parce ergo mihi Domine indigno famulo tuo, et licet ad tanta mysteria, celebranda semper indignus inveniar, tamen fiduciam de tua misericordia retineo. Pro qua re, Deus omnipotens, dignare me paterna pietate placidoque vultu respicere, et cordis mei interiora purgare, et si ego reatu culpabilis existo, beatæ tamén et gloriosæ semperque Virginis Mariæ, et omnium sanctorum tuorum obtentu sint tibi in omnibus placita mea ministeria. Qui vivis, etc.

Alia oratio.

Domine Deus omnipotens qui es trinus et unus, ubique præsens, ubique totus, tibi confiteor omnia peccata mea, quæ si non confiterer, te tamen Domine, quem occulta non fallunt, latere non poterant: quia peccavi nimis in cogitationibus, locutionibus, diversisque operibus malis et multis. Et quia ego miser et miserabilis propter duritiam cordis mei, nisi tu adjuves me in ipsa peccatorum meorum morte perduro, propterea precor te, miserere mei. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Alia.

Deus qui de indignis dignos, de immundis mundos, de peccatoribus efficis justos, munda cor meum et corpus meum ab omni sorde et contagione peccati, et fac me dignum sacris altaribus tui ministrum, et concede propitius, ut in hoc altari ad quod indignus ministraturus accedo, hostias acceptabiles atque placabiles offeram pietati tuæ pro omnibus peccatis et offensionibus meis, et innumeris quotidianis excessibus, et pro omnibus qui se meis indignis precibus commendaverunt: sed et pro omnibus fidelibus Christianis, et pro omnibus circumstantibus, omnibusque mihi familiaritate vel consanguinitate conjunctis, et pro omnibus etiam qui mei memoriam in suis orationibus faciunt: et per eum sit tibi meum votum atque sacrificium acceptabile, qui se tibi Deo Patri obtulit in sacrificium Jesus Christus Dominus noster. Qui tecum etc.

Alia.

Indignum me Domine fateor tuis sacris, qui innumeris quotidie fuscior peccatis. *Exstat totidem verbis in superiori missa Illyrici.*

Alia.

Altissime Deus ignosce mihi, etc. *Exstat etiam supra aliquot verbis additis et immutatis.*

A

Alia.

Impellit me ministrandi officium hostiam salutarem offerre pro populi delicto, sed terret conscientia indebiti sacerdotii, etc. *Habetur item in superiori missa.*

Cætera desunt.

MONUMENTA MONASTICA

De Prandio monachorum qualiter monasteriis in Romana Ecclesia constitutis est consuetudo.

(Gerbert, *Monum. vet. liturg. Alem.* ex ms. Sangall. sæc. ix.)

Quando autem ad prandium accedunt, dicit prior orationem cum fratribus, hoc est : *oculi omnium* ; totam cum *Gloria Patri* subsequente prolixè dicuntur, et postea in fine *alleluia* canuntur ; et dicit sacerdos orationem talem vocem, ut cuncti audiantur, et respondeant. *Amen. Hoc benedicantur nobis Dne dona tua.* Vel alias sunt plurimas, quæ ad hunc cibum sunt deputatas. Et sedent postea omnes in loco suo ; habent autem prope mensa Abbatis cathedra tale ex alto stabilita cum annologio, ubi librum ponitur, et sedent, cum legunt. Et statim, cum primum cibum ponunt ministri, et signum insonuerit, ut signetur ad comedendum, respondent omnes : *Deo gratias.* Priore signante, aut presbytero, vel cui jusserit, tali voce signatur, ut universi audiant, et respondent : *amen.* In ipso incipio comedentium est præparatus lector, qui statim petit benedictionem, dicit : *jube Domne benedicere.* Senior autem dicit : *Salvet nos Dns* ; et respondent omnes *amen* ; et ingreditur ad legendum, et legit, quamdiu illum cibum manducant, et postea, si longo prandio habuerint, ut diucius sedeant, vel si aliam ministracionem ministrentur, tangit Prior mensa, ut sileat ipse lector modicum, et si fuerint pisces, vel etiam si volatilia, manducant ; cum ministratur, et insonuerit signum, ut benedicatur, respondent omnes : *Deo gratias*, et benedicit Prior, aut cui jusserit, dicente : *creaturam suam creator omnium Dns benedicat*, et respondent omnes, *amen* ; et manducatur. Si item alius cibus fuerit, dicit orationem, hoc est : *precibus scæ Dei genitricis Mariæ, et nos, et donu sua Xps Filius Dei benedicat* ; respondent omnes, *amen.*

Et ad aliam ministracionem iterum legit lector tamdiu, quousque præcipiat ei Abba ut finiatur. Aut si ille congruam finem invenerit, si benedictio sonaverit in extremo sermone repetit ipsum iterum secundum vicem prolixè ; et respondent omnes : *Deo gratias*, et descendit. Si autem longa fuerit lectio, et vel bene finierit sermonem, repetit ipsum, et postea dicit : *tu autem Dne miserere nobis*, et respondent omnes, *amen.* Sic et ad nocturnis, vel ad collecta, vel ubi præceptum legerint divinum, ista est consuetudo, ut semper quando incipit legere, petita benedictione dicit : *jube Domne benedicere* ; quando finierit lector lectionem, *Deo gratias* respondent. Et descendente eo vadit ante mensam Abbatis, et dat ei benedictionem, unde manducat, et bibit. Surgentibus autem fratribus dicent lente : *confiteantur tibi Dne* ; adjunctes *Gloria Patri*, et ad finem *alleluia* canentes. Et si majorem refectio-nem habuerint, ut eis exinde superfluerit dicit Prior, vel cui cura commissa est orationem : *fragmenta, quæ superaverunt servis suis, Xpus Filius Dei multiplexit, et benedicat, et abundare faciat, qui est benedictus in sæcula sæculorum*, et respondentibus omnibus, *amen*, vadunt in oratorio ad orationem Dnm gratias agentes, et ibi dicent post finitam orationem *dispersit dedit*, completo officio cibi.

Item ad sera cœnantibus, cum ingressi fuerint, ubi reficiuntur, dicant, subtrahendo moras, orationem : *edent pauperes*, adjunctes *Gloria Patri*, et

B in fine canentes *alleluia*. Et dicit senior orationem, sic tamen, ut cuncti audiant, et respondeant, *amen*, hoc est : *tua nos Dne* ; vel alias sunt multas secundum tempus. Sedentes autem in sedilia sua faciunt similiter, sicut et in prandio in die, et si contigerit, ut nox perveniat cœnantibus, et lumen necesse sit accendere ; ille autem frater, qui lumen adportat, statim cum ingreditur in domum prope seniores dicit tali voce, ut omnes audiant : *lumen Xpi*, et dicunt omnes *Deo gratias* ; et iterum ipse incurvatus dicit : *jube Domne benedicere.* Senior autem dicit : *in nomine Dni sit* ; et respondent omnes, *amen*, et sic ponit lumen in locum suum, ut luceat omnibus in domo. Et si miscere jussum fuerit fratribus, ut bibant, vadit minister ad ministerium, et tangit digito suo calicem, et respondent omnes *Deo gratias*, et signat, et respondent omnes, *amen*, et sic bibent cum benedictione ; et si fructum eis Dns dederit, dicit senior ita orationem : *fructus suos Dns omps benedicat*, et respondent omnes, *amen.* Sic fit de omnia (omni) administrationem. Cum autem refectio expleta fuerit, facto signo, ut surgant, ille frater, qui in quoquina septimanam facit, quando fratres reficiunt, semper cum aliis ministris ad mensam seniorum sive fratrum administrat. Curs autem surgunt a mensa, ille frater curvat se contra orientem super genua sua, et rogat pro se orare, dicens : *Domni orate pro me* ; et dicit senior, *salvet nos Dns*, ille frater surgens, dicit prolixè voce, *Deo gratias.* Statim omnes fratres incipiunt canere, *semper tibi Dne gratias.* Ita finitum, dicit Prior cum fratribus : *miserator et misericors Deus*, prolixè cum *Gloria*, adjunctes et in fine *alleluia*. Sive : *Qui dat escam omni carni, confitemini Dno cali, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus*, et dicit sacerdos orationem, hoc est : *satiasti nos Dne*, finita respondent omnes, *amen*, et sic vadunt ad orationem, et orant, sicut supra scriptum est.

C Ille autem septimanarius, qui ingreditur quoquinam, in die dominica ingreditur, vel egreditur, juxta id quod in regula sci Benedicti continetur scriptum. Matutinis finitis statim in oratorio, qui egreditur, postulat pro se orare dicens : *Domni orate pro me*, dicit autem senior : *salvum fac servum tuum* ; ille vero subsequens dicit cum omnibus fratribus : *benedictus es Dne Deus*, hoc usque tercio repetens, accepta benedictione egreditur. Statim dicit, qui ingreditur : *Deus in adjutorium meum intende*, et ista oratione tercio cum omnibus repetitur, et accepta benedictione, intrat ad serviendum fratribus suis. Sic et in ecclesia beati Petri apostoli presbyter septimanam facit, vel mansionarii, qui lumen vel ornatum ipsius ecclesie custodiunt, die Sabbati ora tercia consignant officia sua ad parvos, et sic descendunt, et vadunt in domos suas, et illi alii cum presbytero vel parvis suis (paribus suis) usque ad alio Sabbato serviunt, et faciunt similiter, et sic in omnibus officiis honeste, vel ordinabiliter Deo conservantur.

Et si fortasse ista, quæ de multis pauca conscripsimus (conscripsi) alicui displicuerit, non sit